

Karcolatok a könyvtárból

Király Béla- gyűjtemény

1998-ban több mint 4000 történelem és politikatudomány, valamint hadtudomány tárgyú, 14 nyelven íródott kötetet adományozott a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem könyvtárának Király Béla vezérezredes hadtörténész és politikus, aki tudományos és politikai tevékenységével a 20. századi magyar történelem egyik legmeghatározóbb alakjává vált.

A Király Béla-gyűjtemény a mai napig is változatlan formában nyilvános a nagyközönség számára, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Karának könyvtárában. Király Béla vezérezredes katonaként számos helyre eljutott; utazásai alkalmával pedig folyamatosan bővítette könyvgyűjteményét, amelyet az NKE jogelőd intézményének ajándékozott.

Király Béla 1912-ben Kaposváron született. 1935-ben a Ludovika Akadémián végzett; még ezen év augusztus 20-án pedig hadnaggyá avatták. A katonai szolgálatát Kaposváron a magyar királyi Nagy Lajos Király 6. honvéd gyalogezredben kezdte. 1940 szeptemberétől 1942 decemberéig a Magyar Királyi Honvéd Hadiakadémián folytatott tanulmányokat, közben nyáron három hónapig a Don mellett a 2. magyar hadseregben teljesített frontszolgálatot. 1943 januárja és 1945 márciusa között századosként az elvi alosztály vezetője volt a Honvédelmi Minisztérium Szervezési Osztályán, 1947 májusától 1948 novemberéig pedig a Kiképzési Osztályt vezette. 1949. május 1-én vezérkari ezredessé, majd októberben a gyalogság parancsnokává nevezték ki. 1950-től először a Magasabb Parancsnoki Tanfolyam parancsnoka, később a Honvéd Akadémia alapító parancsnoka volt. Az ÁVH 1951 augusztusában letartóztatta, majd koncepciós per keretében 1952. január 15-én kötél általi halálra ítélték,

amit január 29-én életfogytig tartó börtönbüntetésre változtattak, végül 1956. szeptember 7-én ideiglenesen szabadlábra helyezték. A forradalom kitörése után rehabilitálták. Ezt követően az október végén megalakuló Forradalmi Karhatalmi Bizottság, valamint a Forradalmi Honvédelmi Bizottmány elnöke lett. Nagy Imre Budapest katonai parancsnokává nevezte ki, valamint a Nemzetőrség főparancsnokává. A forradalom leverése után nyugatra menekült, 1957 januárjától Strasbourgban a Magyar Forradalmi Tanács egyik alelnöke volt, január végén New Yorkban az ENSZ Ötös Bizottsága előtt tanúvallomást tett a forradalom eseményeiről, ezek után az Amerikai Egyesült Államokban kezdett új életet: 1958 őszén beiratkozott a New York-i Columbia Egyetemre, ahol történelemtanári diplomát szerzett, majd 1966-ban megszerezte a történelemtudományi doktorátust is. Több évtizeden át volt a New York-i Városi Egyetem Brooklyn College oktatója, ahol Kelet-Közép-Európa újkori történelmét és hadtörténetét tanította; a hallgatók 1967-ben titkos szavazással az év tanárának is választották. 1977-ben indította el az *Atlantic Studies on Society in Change* című könyvsorozatot, amely a világ szakmai közvéleménye számára, magyar történészek által a magyar és a kelet-európai történelem különböző problémáiról íródott, angol nyelven. A kiadványok terjesztése, népszerűsítése érdekében megszervezte, hogy a sorozat kötetei a világ minden nagy könyvtárába eljuthassanak. A rendszerváltásig a sorozatnak több mint 50 kötete jelent meg, de ezután is, egészen 2004-ig, a Columbia Egyetemmel együttműködve folytatta a sorozat kiadását. A sorozat főszerkesztői teendőit később Romsics Ignác látta el, akit a megjelenés és a kiadás gazdasági hátterét biztosító alapítvány igazgatótanácsának elnökévé választottak. A sorozatból összesen 140 kötet látott napvilágot. A kiadványsorozatot ma hungarikának nevezhetjük. Dr. Veszprémy László közreműködésével a teljes magyar hadtörténetet magába foglaló angol nyelvű könyvsorozatot indított útjára

Millennium of Hungarian Military History címmel. Hazatérve 1989-ben beszédet mondott Nagy Imre és vértanú társai újratemetésén. Még abban az évben a Legfelsőbb Bíróság felmentette az ellene hozott vádak alól, így visszakaphatta vezérőrnagyi rendfokozatát, majd pedig vezérezredessé léptették elő. Az első szabad országgyűlési választásokon Kaposváron egyéni képviselőként mandátumot szerzett. 1991-ben a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia tiszteletbeli doktorává avatta. 1999 és 2001 között Orbán Viktor miniszterelnök személyes megbízottjaként részt vett a haderőreform munkálataiban, 2002. augusztus 20-án pedig katonai tagozatban a Magyar Köztársaság Érdemrendjének nagykeresztjével tüntették ki. 2004 márciusában a Magyar Tudományos Akadémia külső tagjává választotta, október 23-án pedig a Nagy Imre Érdemrenddel tüntették ki.

Király Bélát gyerekkorában édesapja könyvei közül magával ragadták az akkori történelmi könyvek, többek között Hóman - Szekfű-féle *Magyar Történetet* vagy a Révai Nagy Lexikona kötetei. Hadiakadémista korában már komoly könyvgyűjteménnyel rendelkezett, ez azonban Budapest ostroma alatt elpusztult. A negyvenes évek végétől ismét sikerült jelentős gyűjteményre szert tennie, amit 1956 után az országgal együtt elhagyni kényszerült. 1960 és 1982 között tudatosan beszerzett minden hadtudománnyal foglalkozó publikációt; könyvei száma 1990-re elérte a 6000 kötetet. Az USA-ban felértékelték a könyvtárát: az akkori becsült értéke kb. 180.000 USA Dollár volt, azonban Király Bélának esze ágában sem volt idegenben értékesíteni a könyveit, mert akkor már tudta, hogy jelentős részét a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem számára fogja adományozni. 1993-ban 1300 könyvet a József Attila Tudományegyetem (ma Szegedi Tudományegyetem) Klebelsberg Könyvtárának adott, létrehozva így a mai napig is gyarapodó Hadtörténelmi Gyűjteményt. Körülbelül 1000 kötetet tartott meg saját magának, majd a többit adományozó

levél kíséretében végül átadta a ZMNE Egyetemi Központi Könyvtára számára. Olyan ritkaságok is megtalálhatóak a könyvek között, mint Churchill: Az első világháború történetének első kiadása. Király Béla kiváló kapcsolatokat ápolt magyar és külföldi tudósokkal és szépírókkal is, így a kötetekben számos szerzői dedikációt találhatunk a kor jeles alkotóitól. Király Béla büszke volt könyvgyűjteményére; többször meglátogatta a gyűjteményét befogadó könyvtárat, hol egy kis beszélgetésre, hol a hallgatókkal való találkozás céljából. Bakos Klára, a NKE EKKL korábbi főigazgatója az alábbi sorokkal emlékszik vissza az adományozó Király Bélára:

„Király Béla magas, egyenes testtartású, fegyelmezett ember volt. Látszott rajta a „Ludovikás neveltetés”. Szigorú napirend szerint élt, aminek középpontjában a munka állt. Béla bácsival, mert kérte, hogy részemről ez legyen a megszólítás, gyűjteménye könyvtári elhelyezésének megbeszélésekor találkoztam először. Alapvetően önmaga is klasszikus könyvtárhasználó volt, aki a könyvtári térben ülve szívesen veszi kézbe magát a dokumentumot, jegyzetel és csöndben elmélkedik. Gyűjteményének minden egyes darabját ismerte, és bármelyik esetében vissza tudott emlékezni beszerzési módjára. Kiváltképp igaz ez a hadtudományi művekre, amelyeknek értékét, hasznosságát mindenkor helyén kezelte. Fontos volt számára az adományozott könyvek láthatósága, a fizikai hozzáférhetőség biztosítása. Alaposan átnézte a szóba jöhető helyszíneket és eközben szemügyre vette a könyvtár szabadpolcos állományát is. Mindjárt hangot is adott elégedetlenségnek, kevesellte a szabadpolcon fellelhető '56-os műveket. Látogatását követő két hét elteltével az ötvenhatos események feldolgozásával kapcsolatos irodalmat küldött, hozzátéve: tegyük a hallgatók számára mindenképpen elérhetővé ezeket a műveket. Ismerte az elektronikus katalógusok világát és rendkívül büszke volt, amikor megmutattuk neki a

Király Béla-különgyűjtemény könyveinek jelenlétét, rekordjait saját elektronikus katalógusunkban. Egy pillanatig sem hagyta cserben könyvtárát, könyvtárunkat. Rendszeresen érdeklődött, hogy megkaptuk-e az általa legújabbban szerkesztett, vagy írt műveket, és elég-e a példányszám. Időközönként eljött megtudni, rendben mennek-e dolgaink. Érdekelte őt az is, hogy a honvédségi könyvtárak vezető könyvtáraként mik a gondjaink és eredményeink. Egyik televíziós interjújának helyszínéül is az Egyetem könyvtárát választotta. Mint mondta: itt érzi igazán otthon magát, ez az ő lényegi közege. Nagyra becsülte a tudást. Ennek megszerzési módját a folyamatos olvasásban, tanulásban látta. Fegyelem, tudás, erkölcsi tisztaság mindenekelőtt, amire törekedni kell, és örömteli élet, mert e nélkül minden értelmét veszti - mondta a hallgatóknak egy beszélgetés alkalmával. Arra törekedett, hogy a hadtudomány ifjú hallgatóinak a lehető leghasznosabb muníciót adja; az írásban rögzített tudás megismerését, a mindennapi helytállás tükrében, a haza szeretetét.”

Russian Schools and Universities in the World War

Ezen mű első és egyetlen kiadása 1929-ben látott napvilágot a Yale Egyetem és az Oxford Egyetem gondozásában; más nyelvre való lefordítása ismert, arra azonban nincs adat, hogy ki is adták volna. Az *Economic and Social History of the World War* sorozat köteteként jelent meg, az előszót pedig nem más írta, mint Oroszország korábbi oktatási minisztere, Pavel Nikolayevich Ignatiev. A mű két fő részből tevődik össze: az első rész az általános - és középiskolákról szól (szerzője Dimitry M. Odinetz, szentpétervári iskolaigazgató), a második rész pedig a felsőoktatási intézményeket mutatja be Pavel Novgorodtsev által, aki a moszkvai egyetem oktatója volt. A mű élethűen ábrázolja, milyen hatással volt és hogyan befolyásolta az első világháború az oroszországi oktatást, a könyv

végén pedig az 1917-es orosz forradalom részleteire is kitér. Becsült értéke 40 000 forint körülre tehető.

Fényes Elek: Magyarország statistikája

Fényes Elek 1937-től a Magyar Tudományos Akadémia első tagja, statisztikus. *Magyarország statistikája* című művét 1842-ben adták ki Pesten, első kiadásként; a három kötetet egybekötötték. A későbbiekben ezt a művet már nem adták ki, viszont hatására többen is foglalkozni kezdtek a statisztikával, különféle témakörökben (például szőlészet, vízügy stb.). Az írás nem specializálódik egy szakterületre, hanem foglalkozik az ország gazdaságával, népességével, természeti adottságaival, iparával és kereskedésével, mindezeket összeveti a külföldi helyzettel. Leírásai néprajzi forrásként is szolgálnak a kutatók számára. Az adott könyv védőlapján Schneider Gusztáv aláírása szerepel. Becsült értéke 14 000 forint.

Winston S. Churchill: The Unknown War: The Eastern Front

Ez a könyv a későbbi angol miniszterelnök első világháborúról szóló, öt kötetes munkájából az ötödik kötet első, amerikai kiadása 1932-ből, angol nyelven. Magyar nyelvű kiadása nem ismert. Ebben a műben a keleti front eseményeibe nyerhetünk betekintést; az 1914 és 1917 közötti történésekről olvashatunk. Középpontjába az orosz és osztrák-német ellentétet állítja. Mindvégig szem előtt kell tartani, hogy brit szemszögből íródott – erre maga a szerző is felhívja a olvasó figyelmét már az előszóban is. Fekete-fehér fényképekkel illusztrált, ezen felül pedig a csatákról is találhatunk benne térképeket. Mindenképpen jelentős munka, nem csak történeti szempontból; többek között ennek az írásnak is köszönheti Churchill, hogy irodalmi Nobel-díjjal tüntették ki 1953-ban. Megszületését követően több alkalommal is kiadták a teljes sorozatot, legutóbb 2015-ben. Az adott kötet becsült értéke 27 000 forint körül mozog.

A magyar nemzet története

A millenniumi ünnepség alkalmából készült, 10 kötetből álló történelmi írás első kiadása Szilágyi Sándor szerkesztésével jelent meg 1895 és 1898 között. Szerzői olyan neves történészek, akik a Magyar Tudományos Akadémia tagjai voltak, mint például Fraknoi Vilmos, Fröhlich Róbert, Acsády Ignác és Pór Antal. Bevezetőjét Vaszary Kolos, utószavát Jókai Mór készítette el. A szóban forgó mű már a második, változatlan kiadás, amely szintén ugyanabban az időintervallumban jelent meg a nagy keresletre való tekintettel. A későbbi évtizedekben nem adták ki ismét; egészen 1994-ig váratott magára a reprint változat. A magyar történelmet a honfoglalástól 1896-ig nyomon követi, sőt, a honfoglalás előtt itt élt népekkel (főleg a rómaiakkal, hunokkal) és régészeti leletekkel is megismertet. Számos gyönyörű színes és annál is több fekete-fehér illusztrációt tartalmaz, kihajtható mellékleteket, például Traianus katonai elbocsátó levelét latin nyelven, magyar fordítással. A 10 kötet becsült értéke együttesen körülbelül 120 000 forint.

Source Records of the Great War

Hét kötetből álló forrásgyűjtemény, amely kormányzati és egyéb levéltárakból közöl dokumentumokat az első világháború idejéből. Első kiadás 1923-ból, az amerikai National Alumni kiadásában, későbbi kiadása nem ismert. Kizárólag számozott és az Amerikai Légión Vezérkara által regisztrált példányok kerültek ki. A jelenlegi kötet a 813. példány és Anthony Joseph Drexel Biddle, Jr. nevében regisztrálták, aki az Amerikai Egyesült Államok nagykövete volt és mindkét világháborúban teljesített katonai szolgálatot. A kötetek különböző színűek és stílusúak, a versailles-i békeszerződés hivatalos másolat kötéseinek hasonmásai, az első kötet a francia változaté, a második a belga másolaté és így tovább. Fekete-fehér, korabeli karikatúrákkal, plakátokkal illusztrált. A teljes mű becsült értéke hozzávetőleg 48 000 forint.

Király Béla 2009. július 4-én, életének kilencvenhetedik évében hunyt el. Önéletrajzi könyve 2004-ben jelent meg *Amire nincs ige* címmel. Utolsó két sora így hangzik: „*Úgy hiszem, megtettem, amit a hazámért megteendőnek és megtehetőnek éreztem. A gondviselés és embertársaim mindenért bőkezűen megjutalmaztak.*”

Szöveg: EKKL, fotó: Szilágyi Dénes